

Náttúruverndarsamtök Íslands

Iceland Nature Conservation Association

Nefndasvið Alþingis
nefndasvið@althingi.is

Reykjavík 11 February 2021

Umsögn um frumvarp fjármálaráðherra

um breytingu á ýmsum lögum um skatta og gjöld (skattalegir hvatar fyrir lögaðila sem starfa til almannaheilla.¹

Frumvarp þetta vekur mikla furðu meðal náttúruverndarfólks. Í 1. gr. frumvarpsins segir:

Eftirfarandi breytingar verða á 4. tölul. 4. gr. laganna:

- a) Í stað orðsins „almenningsheilla“ kemur: almannaheilla.
- b) Við bætist nýr málslíður, svohljóðandi: Eftirtalin starfsemi telst til almannaheilla samkvæmt tölulíðnum:
 - a) mannúðar- og líknarstarfsemi,
 - b) æskulýðs- og menningarmálastarfsemi, þ.m.t. íþróttastarfsemi,
 - c) starfsemi björgunarsveita, landssamtaka björgunarsveita og slysavarnadeilda og einstakra félagseininga sem starfa undir merkjum samtakanna,
 - d) vísindaleg rannsóknarstarfsemi,
 - e) starfsemi sjálfstæðra háskólasjóða og annarra menntasjóða,
 - f) neytenda- og forvarnarstarfsemi og
 - g) starfsemi Þjóðkirkjunnar, Þjóðkirkjusafnaða og annarra skráðra trú- og lífsskoðunarfélaga.

Stjórn Náttúruverndarsamtaka Íslands fagnar þessu frumvarpi en benda á að hugtakið almannaheill eða samtök sem starfa að almannaheill er ekki skilgreint í frumvarpinu fyrir utan þá upptalningu sem lesa má í 1. gr. frumvarpsins.

Stjórn Náttúruverndarsamtakanna beinir því til nefndarmanna að bætt verði við listann í 1. gr. 14. lið, 5gr. [laga nr.60 2013](#), „Náttúru- og umhverfisverndarsamtök: Samtök sem hafa náttúru- og umhverfisvernd að meginmarkmiði.“

¹ Sic.

Starfsemi náttúru og umhverfisverndarsamtaka flokkast sannarlega undir almannheill.

Í greinargerð segir um 1. gr.:

Í b-lið er greint frá þeirri starfsemi sem telst til almannaheilla samkvæmt töluliðnum. Sú starfsemi sem fellur undir hugtakið almannaheill er tæmandi talin í töluliðnum“ og er síðan hvað falli undir hugtakið. Þar er fyrst talin „mannúðar- og líknarstarfsemi.“ Þá segir að „undir hugtakið almannaheill falli æskulýðs- og menningarmálastarfsemi, þ.m.t. íþróttastarfsemi.“ Lagt er til að undir almannheill falli einnig „starfsemi björgunarsveita, landssamtaka björgunarsveita og slysavarnadeilda og einstakra félagseininga sem starfa undir merkjum samtakanna.“ Einnig segir að undir hugtakið falli „vísindaleg rannsóknarstarfsemi, hvort heldur sem slík starfsemi er á sviði hug- eða raunvísinda“. Næst er það „starfsemi sjálfstæðra háskólasjóða og annarra menntasjóða“. Ekki má gleyma „starfsemi þeirra lögaðila sem hafa með höndum neytenda- og forvarnarstarfsemi.“ Síðast en ekki síst er það „starfsemi Þjóðkirkjunnar og starfsemi þjóðkirkjusafnaða hér á landi“ og enn fremur „skráð trú- og lífsskoðunarfélög“.

Hvaða forsendur liggja til grundvallar ofangreindum lista? Þegar fjármálaráðherra mælti fyrir frumvarpinu 2. desember sl. bætti hann við þetta: „Samhliða er lögð til orðalagsbreyting með hliðsjón af þeim breytingum sem lögfestar voru í sumar með lögum nr. 86/2020, um frádrátt vegna aðgerða í rekstri til kolefnisjöfnunar, svo sem fjárframlög til skógræktar, uppgræðslustarfa og endurheimtar votlendis.“

Við umræður um frumvarpið (Sjá Viðauka I) sagði fjármálaráðherra:

Ég teldi það hins vegar ekki í samræmi við markmið laganna að fara að teygja einstaka töluliði yfir einhver átaksmál í samfélaginu sem eru eingöngu til þess hugsuð að vinna að framgangi einhverra pólitískra hugðarefna.

Þar kom hin neikvæða skilgreining: Samtök sem hafa á stefnuskrá sinni mál sem deilt er um falla ekki undir þetta frumvarp, að mati fjármálaráðherra. Væntanlega á hann við samtök sem mæla fyrir árangursríkari aðgerðum stjórnvalda í loftslagsmálum. Eða samtök sem telja heill hins almenna ekki felast í frekari eyðileggingu víðerna Hálandisins; samtök sem vilja að þjóðgarður á miðhálandinu sé besta nýtingin á þeim auðæfum sem þar er að finna. Allt umdeilanleg mál í skilningi samtímans en stjórn Náttúruverndarsamtakanna minnir á að Vatnajökulsþjóðgarður er nú á heimsminjaskrá UNESCO, öllum til heilla.

Vert er að minna á grein sem Vaclav Havel (lést 2011) – [Hið borgaralega samfélag og hinir nýju andstæðingar þess](#) - skrifaði og birtist í Morgunblaðinu 15. júní árið 2000. Þar sagði Havel:

Margir túlka trúna á borgaralegt lýðræði ennþá sem vinstristefnu, anarkisma eða sindikalisma; sumir hafa jafnvel kallað hana frum-fasisma. En á bak við þá röksemdafærslu að borgaralegt samfélag sé árás á stjórnmalakerfið liggur sú almenna afstaða valdhafa að vilja ekki deila völdunum með öðrum. Það er rétt eins og flokkarnir segi: "Það er okkar mál að stjórna, kjósið því á milli okkar og látið ykkur það nægja." Þvílík rökleysa: stjórnmalaflokkar og lýðræðislegar stofnanir gefast því aðeins vel að þær sækja styrk og innblástur til þróaðs fjölræðs borgaralegs umhverfis og séu enn fremur gagnrýndar af þessu sama umhverfi. Tilgangurinn með borgaralegu samfélagi er ekki sá að fara í kringum þingið eða stjórnmalaflokkana: Borgaralegt

samfélag miðar að því að gera þingi og stjórn mála flokkum kleift að starfa eftir bestu getu. Án þeirrar lífsorku sem fjölbreytt borgaralegt samfélag veitir bæði stjórn mála flokkum og pólitískum stofnunum mun öll hugvitssemi hverfa á braut og flokkarnir og stofnanirnar að lokum verða lítið annað en grámyglulegur og lokaður hópur atvinnustjórn mála manna.

Borgaralegt samfélag getur af sér ekta fjölræði og fjölræði leiðir til samkeppni - og framleiðir gæði. Í þessu tilliti eru líkindi með hagfræði og stjórn mála. Eftir því sem mönnum eru gefnar frjálssari hendur og leyft að eiga frumkvæði, því líklegra er að þeir sem hafa bestu og frjóstu hugmyndirnar sigri. Með því að treysta eingöngu á getu og hæfni miðstjórnarvalds ríkisins og pólitískra afla til að taka ákvarðanir varðandi hvað þarf að gera og hvernig það er gert eru menn að jafna valdi við sannleika, en það hefur verið ein hættulegasta pólitíska stefna aldarinnar.

Og Havel bætti við:

Menn þurfa ekki að vera hagfræðingar til þess að átta sig á því að borgaralegt samfélag borgar sig. Þegar ríkissjóður þarf að greiða fyrir hvað sem er verður hann að afla fjár með æ meiri skattaálögum. Við þær tilfærslur fjármagns tapast ætíð dágóðar upphæðir. Þar sem skattaafsláttur er veittur vegna góðgerðarstarfsemi fá líknarstofnanir meira fé en þær fengju frá ríkinu þótt sömu upphæð væri eytt. Og þó að skattaívilnanir fái ekki tekur borgaralegt samfélag samt sem áður frumkvæðið til að betrumbæta sig.

Þetta skildi Evrópusambandið. Eitt skýrasta dæmi þess er [Árósasamningurinn frá árinu 1998](#), fullgiltur á Alþingi árið 2011. Stjórn Náttúruverndarsamtaka Íslands telur að hugmynd – hvað þá frumvarp til laga – um að stofna eins konar úrvalsdeild af samtökum sem vinna að almannaheill gangi þvert gegn Árósasamningnum. Og sé í raun meira í ætt við stjórnarhöfðingjana í Póllandi og Ungverjalandi sem nú gera allt til að undiroka hið borgaralega samfélag.

Í 4. lið 3. gr. Árósasamningins segir:

Sérhver samningsaðili skal viðurkenna og styðja með tilhlýðilegum hætti félög, samtök og hópa sem vinna að umhverfisvernd og tryggja að réttarkerfi landsins sé í samræmi við þessa skuldbindingu.

Frumvarpi sem gengur út á að lagskipta samtökum eftir því hvort heldur fjármálaráðherra telur þau vinna að almannaheill eða að pólitískum markmiðum sem hann telur ómakleg ætti efnahags- og viðskiptanefnd að henda í pappírskörfuna.

Virðingarfyllst,

f.h. stjórnar Náttúruverndarsamtaka Íslands

Árni Finnsson

Náttúruverndarsamtök Íslands

Iceland Nature Conservation Association

Viðauki I

Við 1. umræðu um frumvarpið tók Sigmundur Davíð Gunnlaugsson (M) til máls og beindi spurningum til fjármálaráðherra (leturbr. mínar):

En ég spyr hæstv. ráðherra: Hvernig sér hann fyrir sér að það verði skilgreint hvaða félög teljist til almannaheilla? Hæstv. ráðherra nefndi að þetta yrði skilgreint betur síðar. Nú er mjög mismunandi hvað fólk telur vera til almannaheilla og hvað ekki, ég tala nú ekki um á þessum ímyndarstjórnmatímum. Er hætta á að samtök sem eru í rauninni í pólitískri baráttu falli þarna undir? Tökum dæmi: Mikið er rætt um umhverfismálin og hæstv. ráðherra nefndi raunar landgræðslu og skógrækt. Ég held að allir hljóti að geta verið sammála um að landgræðsla og skógrækt sé æskileg en það eru ekki allir sammála um að æskilegt sé að moka ofan í skurði, geta jafnvel talið það til óþurftar og miklu betra að gróðursetja í það land. Annað dæmi: Myndu samtök, gefum þeim nafn og segjum að þau heiti Ráðdeild, sem berðust fyrir því að vel væri farið með ríkisfé sitja við sama borð og samtök sem væru að berjast fyrir auknum útgjöldum á einhverju sviði? Eða samtök sem væru að berjast fyrir fólk sem fer leiðar sinnar á sínum fjölskyldubíl, væru að tryggja öryggi þess og að það komist leiðar sinnar, væru þau með sama rétt og samtök sem í nafni umhverfisverndar væru að berjast gegn umferð fjölskyldubílsins?

Burtséð frá áhyggjum Sigmundar Davíðs Gunnlaugssonar er ljóst að þarna er fjármálaráðherra kominn í skilgreiningarvanda. Í svari sínu til formanns Miðflokksins sagði hann:

Við erum t.d. að fara inn í tekjuskattslögin og eins og rakið er í greinargerð um hugtakið almannaheill má leiða af þessum tilgangi öllum að sú starfsemi sem er hér undir sé ekki unnin í ábataskyni fyrir þá sem að henni koma eða þannig að þeir sem að félagsstarfsemi standa séu með þann tilgang að hafa af henni persónulegan ávinning heldur renni ágóði af starfsemi raunverulega til þess að bæta samfélagið. Þar geta komið upp önnur álitamál, eins og það sem hv. þingmaður nefnir um hvort endurheimt á votlendi með því að moka ofan í skurði falli undir það eða önnur dæmi, eins og hann rakti í máli sínu.

Sigmundur Davíð hélt áfram og knúði fjármálaráðherra til frekari skilgreininga, og þá svaraði fjármálaráðherra:

Virðulegi forseti. Ég vil að það komi skýrt fram að í 1. gr. frumvarpsins er talið upp hvaða starfsemi telst til almannaheilla samkvæmt töluliðnum, í a–g-lið, og ég rakti það stuttlega í máli mínu áðan. Ég teldi það hins vegar ekki í samræmi við markmið laganna að fara að tevgja einstaka töluliði vfir einhver átaksmál í samfélaginu sem eru eingöngu til þess hugsuð að vinna að framgangi einhverra pólitískra hugðarefna. Það teldi ég ekki vera í samræmi við megintilgang laganna. Það er komið aðeins nánar inn á þetta í greinargerð. Þar eru dregin fram ýmis atriði sem máli skipta varðandi skilgreiningu á hugtakinu almannaheill. Við erum hér með umfjöllun sem rifjar það

upp að skilgreining á hugtakinu, út frá þeim málaflökkum sem falla undir 1. gr., hefur lykilþýðingu. Það er sem sagt rifjað upp að þeir lögaðilar eru undanþegnir skattskyldu sem um ræðir í 2. gr. tekjuskattslaga í dag og eiga hér heimili ef þeir verja hagnaði sínum einungis til almenningsheilla og hafa það einasta að markmiði sínu samkvæmt samþykktum sínum, samkvæmt 4. gr. tekjuskattslaga. Síðan er farið aðeins nánar út í þetta. (Forseti hringir.) Það er erfitt að fara dýpra í þessi mál hér (Forseti hringir.) í andsvari en mér fannst hv. þingmaður viðra (Forseti hringir.) mikilvæg sjónarmið sem þarf að hafa í huga.